

**ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА
НА ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНЯВАНЕ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И
УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА 2019 година**

Февруари 2020 г.

Съдържание

Въведение.....	2
I. Национални външни оценявания.....	3
II. Външни оценявания.....	4
III. Вътрешно оценяване.....	8
IV. Организация и провеждане на различни видове изпити на национално ниво, съгласувано с МОН и Регионалните управления на образованието (РУО).....	8
V. Провеждане на изпити за установяване степента на владене на български език при придобиване на българско гражданство по натурализация и владенето на български език и професионалната терминология на български език от чужденците за упражняване на медицинска професия в Република България.....	8
VI. Кампания за приемането на лица от българска народност, живеещи извън Република България, и граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България.....	9
VII. Международни образователни изследвания.....	9
VIII. Повишаване квалификацията на педагогически специалисти.....	12
IX. Дейности по управление на публична държавна собственост и административни услуги.....	13

Въведение

Центърът за оценяване в предучилищното и училищното образование (ЦОПУО) функционира съгласно чл. 50, ал. 1, т. 2, 3 и 4 от Закона за предучилищно и училищно образование. Годишният доклад представя реализираните дейности и постигнатите резултати в дейността на Центъра за оценяване в предучилищното и училищното образование (ЦОПУО) през 2019 г. Обхватът на информацията в доклада е определен от разпоредбите на Наредба № 11 от 1.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците и от Правилника за устройството и дейността на ЦОПУО и свързаните с него основни функции описани в чл. 3:

„Центърът осъществява своята дейност, като:

1. участва в процеса на оценяване на резултатите от обучението на учениците в училищното образование и в процеса на диагностика на готовността на децата за училище в предучилищното образование;
2. участва в организирането, подготовката и провеждането на националните външни оценявания и на държавните зрелостни изпити;
3. оказва методическа подкрепа при организирането, подготовката и провеждането на регионални външни оценявания;
4. организира, подготвя и провежда външни оценявания с извадка от ученици от една или повече паралелки в едно или повече училища от една или повече области на страната;
5. организира разработването на изпитни материали за различни видове изпити и подпомага разработването на изпитни материали за текущи изпитвания;
6. разработва процедури и инструменти за вътрешно оценяване в училищното образование;
7. участва в създаването на организация за провеждане на различни видове изпити на национално и регионално ниво, съгласувано с Министерството на образованието и науката (МОН) и Регионалните управления на образованието (РУО);
8. отговаря за организирането, подготовката и провеждането на изпити за установяване степента на владееене на български език при придобиване на българско гражданство по натурализация и владееенето на български език и професионалната терминология на български език от чужденците за упражняване на медицинска професия в Република България;

9. изготвя и предоставя анализи на резултатите от обучението в училищното образование и на диагностиката на готовността на децата за училище в предучилищното образование, както и на факторите, влияещи върху тях;

10. организира семинари за повишаване квалификацията на педагогически специалисти, експерти и представители на висши училища по теми, свързани с оценяването и анализа на резултатите от проведени оценявания;

11. участва в организирането, подготовката и провеждането на международни изследвания, свързани с предучилищното и училищното образование, анализира и популяризира резултатите от тях.

I. Национални външни оценявания

IV клас по учебни предмети български език и литература и математика

VII клас по учебни предмети български език и литература, математика и чужд език

Всяка учебна година МОН възлага на ЦОПУО разработването на инструментариум за националните външни оценявания. Центърът се стреми да спазва приетите световни стандарти за изработване на тестови задачи и композиране на тестове. Това включва: създаване на експертни комисии по всички учебни предмети, разработване на тестови спецификации, разработване на тестови задачи, експертна оценка на тестовите задачи, апробация на тестови задачи, психометричен анализ на резултатите, създаване на варианти на тестовете за изпитите. За учебната 2018/2019 такива инструментариуми бяха разработени за IV и VII клас. В резултат на тази дейност банката с тестови задачи за IV и VII клас беше допълнена в следните параметри:

- IV клас – 70 задачи общо за двата предмета (български език и литература и математика)
- VII клас – 520 задачи общо за трите учебни предмета (БЕЛ, математика и за шест чужди езика за предмет чужд език)

След обработка и анализ на резултатите бяха изработени по два варианта на тест за двата учебни предмета в IV клас.

През учебната година 2018/2019, след изготвяне на представителни извадки от региони и училища, бяха направени апробации по български език и литература и по математика, насочени към новия формат на НВО, предвиден за учебна година 2019/2020.

В начален етап

Бяха проведени апробации по български език и литература в IV клас с участието на 600 ученици и по математика с 640 ученици.

Национално външно оценяване в X клас по ИКТ

През учебната година 2018/2019 беше проведено национално външно оценяване за изследване на дигиталните компетентности за всички ученици в X клас.

Национално външно оценяване в X клас по български език и литература, математика и чужд език

През учебната година 2019/2020 предстои провеждане за първи път на национално външно оценяване в X клас. През 2019 година бяха изготвени концептуални модели и проведени апробации с представителни извадки за националното външно оценяване в края на X клас за учебна 2019/2020 година.

II. Външни оценявания

На основание чл. 45, ал.5, чл.73, ал.7 от Наредба № 11/01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците (ДВ бр.74/20.09.2016 г.) на министъра на образованието и науката в ЦОПУО бяха разработени инструментариуми за външно оценяване по няколко учебни предмети и класове.

В V и в VI клас по история и цивилизации

През 2018/2019 учебна година продължи реализирането на изследването по *история и цивилизации* в прогимназиален етап. То се проведе на 6 юни 2019 г.

- в V клас с инструментариума използван през 2018 г., чрез представителна извадка в нови 78 училища, при участие на 1563 петокласници.
- в VI клас с нов, разработен за съответния клас инструментариум, продължи панелното изследване в 78 училища от всички 28 региона на страната. В него са взели участие 1566 ученици от общо 1724, включени в извадката. Това е наблюдаваната група ученици от панела, с която се проведе и изследването в V клас през 2018 г. Панелните проучвания се характеризират с това, че едни и същи данни от определени променливи се събират периодично от една и съща представителна извадка от единици (ученици). Чрез тях се получава информация за динамиката на състоянието на образователната система и

обучителния процес, за измененията, тенденциите и колебанията им. Те осигуряват по-голяма надеждност на резултатите и отчитането на измененията във времето, отколкото измерванията, получени от отделни независими извадки.

От 1835 ученици по АДМИН, записани към 15.09.2017 г. в училищата, включени в панелната извадка, 111 деца (или 6%) по различни причини в VI клас вече не учат в тях. Същевременно броят на учениците, взели участие в изследването се е увеличил от 88% на 90% в 6. клас

Преди основното изследване в VI клас се проведе апробация в 31 училища при участието на 638 ученици.

Целите на изследването по *история и цивилизации* са:

1. Установяване на степента на постигане на очаквани резултати от обучението по *история и цивилизации* в V и в VI клас, определени в новите учебни програми.
2. Измерване на постижимостта на включените в учебните програми умения.
3. Установяване на степента на формиране на определените от учебните програми ключови компетентности¹.
4. Мониторинг на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване на качеството на образование.

В целите на проучването влиза проверка на динамиката на формиране и надграждане на основни умения и ключови компетентности на учениците в прогимназиален етап (V-VII клас) т.е. дизайнът на проучването предвижда трикратно оценяване на едни и същи ученици върху тестови материали с една и съща спецификация (измерващи умения и компетентности, свързани с конкретни дейности и междупредметни връзки). За панелното изследване е избран вариант на извадка, който предполага представителност за цялата страна, но не и за сравняване на отделни административни области.

---

¹ Европейската референтна рамка за ключови компетентности за учене през целия живот е дефинирана и приета от Европейския парламент и Съвета на Европейския съюз през 2006 г. Рамката идентифицира осем ключови компетентности и различни преносими умения, които съчетават знания, умения и нагласи, необходими за усъвършенстване на личностното развитие, активното гражданство, социалното включване и пригодността за трудова заетост. От приемането си досега тя е основен референтен документ за развитието на европейското образование, обучение и учене. Бързите промени, които настъпват в глобален мащаб през последното десетилетие, доведе и до промяна в изискванията по отношение на компетентностите. На 22 май 2018 г. Съветът на Европейския съюз прие Препоръка относно ключовите компетентности за учене... Виж: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527150680700&uri=CONSIL:ST_9009_2018_INIT

Инструментариумът за VI клас запазва параметрите си от V клас. Тестът по история и цивилизации съдържа 25 задачи. В неговата конструкция са обособени две части: 20 задачи с избираем отговор (един от четири възможни, като само един от тях е верен) и 5 задачи със свободен отговор, всяка от които има по три подусловия. Задачите със свободен отговор са поставени в края на теста, след задачите с избираем отговор. В 6. клас една от задачите със свободен отговор беше създаване на кратък писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори.

Външното оценяване се осъществява съвместно от ЦОПУО и ДСПУО на МОН в партньорство със Сдружението на преподавателите по история в България (СПИБ). В ЦОПУО е изготвен доклад с резултатите от изследването.

В VIII и в IX клас по учебните предмети – физика и астрономия, биология и здравно образование и химия и опазване на околната среда

От учебната 2017/2018 година учениците от VIII клас се обучават по новите учебни програми за първи гимназиален етап по природни науки – физика и астрономия, биология и здравно образование и химия и опазване на околната среда. По този повод Центърът за оценяване в предучилищното и училищното образование съвместно с дирекция „Съдържание в предучилищното и училищното образование“ на МОН подготвиха материали за провеждането на представителни изследвания за установяване на постигането на очакваните резултатите, заложи в новите учебни програми в класовете от първи гимназиален клас.

Първата фаза на изследването се проведе през учебна година 2017/2018. За всеки от трите учебни предмета е изготвена представителна извадка от около 1500 ученици от всички 28 региона на страната. Заедно с теста учениците попълваха кратка анкета за нагласите им към изучаването на природните науки.

Основните цели са:

- изследване на постигането на очакваните резултати от обучението, определени в учебните програми по трите учебни предмета;
- мониторинг на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване качеството на образование.

Изследванията в VIII клас са съобразени със:

- спецификата на конкретния учебен предмет (биология и здравно образование, химия и опазване на околната среда и физика и астрономия);
- установяване степента на знанията, уменията, отношенията и нагласите на учениците по трите учебни предмета, свързано с формиране на

компетентности по природни науки (познаване на основни природни закономерности, принципи и методи на научното познание; способност да се използват научни данни за аргументиране на факти; използване на изследователски подход при решаване на проблеми от различни области на живота) като част от формирането на природонаучна грамотност.

Междинните анализи на резултатите от първата фаза са представени в МОН от ЦОПУО. Методиката на анализа не предполага да се прави сравнение между региони, училища и ученици.

През учебната 2018/2019 г. извадката е разширена с ученици от паралелки с интензивно изучаване на чужд език, обучавани по рамков план с 90 часа годишно по учебни програми за IX клас.

Третата фаза ще се проведе през настоящата учебна 2019/2020 година със същите ученици в X клас. След нейното провеждане ще бъдат изготвени обобщаващи анализи по трите учебни предмета.

Представително изследване на нагласите на учениците в XI клас за избор на вид училище в гимназиалната степен

През месец юни 2019 г. се проведе представително за страната изследване на учениците в XI клас на професионалните училища относно удовлетвореността от професионалното обучение, факторите и процесите, които влияят върху мотивацията им за повишаване на квалификацията, както и плановете им за продължаващо образование и реализация на пазара на труда. Извадката обхваща учениците от 120 училища. Измерването е осъществено с 2700 ученици, които представляват 12,2% от целевата група ученици в XI клас.

Изследването с учениците от XI клас на професионалните училища е втори етап от представително за страната общо изследване на връзката между нагласите и мотивацията на учениците за избор на професионално образование и квалификация, и удовлетвореността им от професионалното образование и техните плановете за професионална реализация.

На първи етап бяха изследвани нагласите на учениците в VII клас за избор на вид училище и мотивацията им за избор на професионално образование и обучение и придобиване на професионална квалификация. Доклад с резултатите от изследването в VII клас е представен в МОН. Доклад с резултатите от изследването в XI клас ще бъде представен в МОН.

III. Вътрешно оценяване

ЦОПУО подпомага РУО и учителите в провеждането на входните нива на учениците, като им предлага готови тестове, които могат да използват за проверка на входното равнище на учениците. Бяха изработени тестове за установяване на входното равнище по:

- география и икономика за VI и за VII клас
- история и цивилизация за VI и за VII клас;
- физика и астрономия, биология и здравно образование и химия и опазване на околната среда – за цялата страна – за VII и за IX клас.

IV. Организация и провеждане на различни видове изпити на национално ниво, съгласувано с МОН и Регионалните управления на образованието (РУО).

Във връзка с организацията на държавните зрелостни изпити ЦОПУО изпълнява ангажиментите си според Наредба № 3 от 17 май 2004 г. за организацията и провеждането на ДЗИ. За учебна 2018/2019 година бяха съставени 28 комисии за засекретяване и разсекретяване на изпитните работи, в които взеха участие 120 души. ЦОПУО проведе редица процедури по ЗОП за осигуряване на необходимите програмни продукти за информационното обслужване на дейностите по организацията и провеждането на държавните зрелостни изпити на национално, регионално и училищно ниво. ЦОПУО подготвя и изпраща до всяко РУО окончателните протоколи с изпитните резултати и участва в сверяването и отстраняването на неточности в крайните резултати.

V. Изпити за установяване степента на владее на български език при придобиване на българско гражданство по натурализация и владееето на български език и професионалната терминология на български език от чужденците за упражняване на медицинска професия в Република България.

Изпитът за придобиване на българско гражданство се провежда всеки месец, като през 2019 година броят на кандидатите е 767 души, като от тях удостоверения за владеее са получили 569 кандидати (с изпит 417 и с документ за езикова подготовка от оторизирани институции152). Изпитът за упражняване на медицинска професия се провежда четири пъти годишно и през 2019 г. са се явили 81 кандидати, успешно издържали са 21 души.

VI. Кампания за приемането на лица от българска народност, живеещи извън Република България, и граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България съгласно чл. 4, ал. 1 на ПМС № 103/1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и чл. 3, ал. 1 на ПМС № 228/1997 г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България, през учебната 2018-2019

От 2008 година ЦОПУО участва в кампаниите по приема на лица от българска народност живеещи в чужбина. Кандидатите се явяват на писмен тест по български език и литература и история на България.

ЦОПУО организира разработването на тестовете за изпитите, отпечатването на тестовите книжки, засекретяването на изпитните работи, оценяването, разсекретяването, подготвянето на протоколи с резултатите. Разработени бяха 14 теста и проведени изпити в Казахстан, Молдова, Украйна, Сърбия, София (за гражданите на Македония и други страни), Румъния, Албания и Косово. На изпитите са се явили 1117 кандидат-студенти, като от тях изпита са издържали 1106 кандидати.

VII. Международни образователни изследвания

Центърът за оценяване в предучилищното и училищното образование е координатор на редица международни изследвания в областта на образованието. Всяко изследване е насочено към конкретна възраст и област или предмет на оценяване и има различна специфика, но могат да се открият няколко общи характеристики за всички изследвания.

Изследванията се реализират от международен консорциум, който е отговорен за разработването на надежден инструментариум и изпълнява строги процедури при неговото създаване. За всяко отделно изследване организациите, които участват в консорциума са различни и обикновено това са международно признати в областта на оценяването, статистиката и т.н. Освен когнитивни тестове в съответната област, всяко изследване е придружено и от контекстуални въпросници за средата, които се попълват винаги от учениците и от директорите на училището. В някои изследвания има допълнителни въпросници, които се попълват от учители и/или родители. Събраната информация от въпросниците е изключително важен елемент при интерпретиране на резултатите от тестовете. Националните координатори какъвто е ЦОПУО имат важната роля да изпълнят всички стандарти на съответното изследване, за да може да се гарантира обективност и коректност на данните. Всяко изследване има различна

периодичност на провеждане. Важен елемент за всяко изследване е сравнимостта на данните между различните цикли и изработването на процедури, които да осигуряват валидността на изследването. Една от тези процедури е използването на група от едни и същи задачи във всеки следващ цикъл на даденото изследване.

Ето основите етапи от реализирането на дадено изследване и отговорните за това:

- разработване на рамката за оценяване – международен консорциум;
- разработване на тестови задачи и контекстуални въпросници за средата – международен консорциум;
- изготвяне на извадка за **пилотното изследване** – международен консорциум;
- провеждане на **пилотно изследване** с около 1500 ученици за държава, което цели да провери доколко са качествени тестовите задачи и контекстуалните въпросници и има ли необходимост от промяна или изключване на „неработещи“ задачи – национален координатор;
- изготвяне на извадка за **основното изследване** – международен консорциум;
- провеждане на **основното изследване** с извадка от около 4500-5000 ученици – национален координатор;
- оценяване на отговорите, въвеждане на данните, обработка на данните – националният координатор по строго описани правила за оценяване на тестовите задачи и процедури, разписани от международния консорциум;
- спазване на конфиденциалност по отношение на тестовите задачи и окончателните резултатите до деня на публикуването на международния доклад – всички участващи държави;
- анализ на резултатите и публикуване на международен доклад година и половина след провеждане на основното изследване – международен консорциум;
- публикуване на национален доклад с резултатите за България или вторичен анализ – разработен от ЦОПУО.

1. Програма за оценяване на 15-годишните ученици (Programme for International Students Assessment, PISA).

Програмата за международно оценяване на учениците (PISA) е част от дългосрочен проект на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР). Програмата оценява 15-годишните ученици, като основната ѝ цел е да определи доколко учениците в края на задължителното училищно образование са придобили познания и умения, които биха им позволили успешно да се конкурират на трудовия пазар и биха

били основа за пълноценна лична и професионална реализация. PISA оценява постиженията на учениците чрез обща международна рамка в три познавателни области: функционална грамотност по четене, математика и природни науки. Ключов елемент в PISA е разбирането, че компетентностите, които младите хора формират в училището, се отразяват върху способността им да продължат обучението си и да се интегрират успешно в обществото. Изследването се провежда през три години, като последното беше през 2018 с основен акцент върху знанията, уменията и компетентностите на учениците по четене. В края на 2019 година бяха оповестени резултатите от изследването на международно ниво. ЦОПУО подготви и представи резултатите от участието на България на пресконференция в началото на месец декември.

България се включи в превода на съдържателната рамка по математика, която ще бъде основна област през следващия цикъл на изследването – 2021 г. Преводът на рамката и примерни задачи, могат да бъдат намерени тук <https://pisa2021-maths.oecd.org/bg/index.html>.

Рамката и задачите бяха популяризирани сред експертите от РУО по математика. Всички анализи на ЦОПУО за участието на България в PISA досега могат да бъдат намерени на www.copuo.bg.

2. Международното изследване на уменията по математика и природни науки (Trends in International Mathematics and Science Study) TIMSS 2019

TIMSS е едно от най-мощните, авторитетни и задълбочени изследвания на постиженията на учениците по математика и природни науки в IV и в VIII клас. То се организира през периоди от 4 години. Изследването има широка международна представителност. България участва в изследването с ученици от IV клас и през 2019 година се проведе същинското изследване с извадка от 6900 ученици от 197 училища.

Целта на TIMSS е да изследва националните програми, училищната и социална среда на учениците и техните постижения по математика и природни науки в участващите образователни системи. Тестовете за постижения са конструирани така, че да дават информация за степента на постигане на поставените цели в националните учебни програми, т.е. измерва се степента на усвояване на учебното съдържание, включено в националните учебни програми по математика и природни науки. Изследването обхваща както учениците, така и техните учители по математика и природни науки и директорите на училища. Чрез въпросници се проучват факторите, които влияят върху обучението по математика и природни науки.

3. Международното изследване на преподаването и ученето (Teaching and Learning International Survey, TALIS 2018).

TALIS е изследване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) и има за цел да помогне на страните да направят преглед и да дефинират политики за развитие на високо качество на учителската професия. То изследва учители и училищни директори в страни от цял свят за условията, които допринасят към учебната среда в училищата. Информацията се събира чрез въпросници, които се попълват лично от всеки участник.

През 2019 година беше публикувана първа част от международния доклад с резултатите от изследването TALIS.

VIII. Повишаване квалификацията на педагогически специалисти

В периода октомври – декември съвместно с Националния център за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти (НЦПКПС) бяха проведени обучения с 300 учители по математика от гимназиален етап по Национална програма „Квалификация“. Лекторите бяха преподаватели от СУ „Свети Климент Охридски“ и изявени учители от училища с математически профил. Основните цели на обученията бяха:

- Да се популяризира концепцията на изследването PISA 2021 за математическата грамотност на учениците, рамката на оценяване, компетентностите, които се измерват чрез изследването, и формата и съдържанието на тестовите задачи, чрез които се извършва оценяването.
- Да се подобрят уменията на учителите за формиране и развиване на математическата грамотност на учениците, както и за създаване и използване на адекватен инструментариум за нейното оценяване.

Беше изготвено и учебно пособие за обученията „Методи за оценяване на математическата грамотност в международното изследване PISA 2021“.

През месец декември съвместно с дирекция „Съдържание в предучилищното и училищното образование“ на МОН бяха проведени обучения с общо 40 начални учители за изработване на тестови задачи за НВО в IV клас. Обученията бяха реализирани по Национална програма „Система за национално стандартизирано външно оценяване“.

IX. Дейности по управление на публична държавна собственост и административни услуги

На ЦОПУО е предоставено стопанисването и управлението на административна сграда на бул. „Цариградско шосе“ 125, блок 5, в която се помещават структури и дирекции на МОН, и три агенции към Министерски съвет – Изпълнителна агенция „ОПНОИР“, Национална агенция за оценяване и акредитация и Национална агенция за професионално обучение и образование. ЦОПУО отговаря за провеждане на процедури за ремонт, поддържане на тревните площи около блока, целогодишна поддръжка на осветителна, електро и ВиК инсталации на сградата, поддръжка на отоплителната инсталация на сградата през отоплителния сезон, поддържане на системата за достъп до сградата.